

Prioritization of Physical and Social Security Elements of Women's Urban Spaces

Hosna Varmaghani

*Assistant professor,
Department Of Architecture,
Qazvin Branch, Islamic Azad
University, Qazvin, Iran.
h.varmaghani@qiau.ac.ir

Received: 2022/07/04
Accepted: 2022/08/20

DOI:
10.22034/JPCS.2022.1269544.1113

ABSTRACT

The aim of this research is to study the performance of women's urban spaces in providing physical and social security in comparison to other urban public spaces and to find differences in prioritizing noteworthy indexes in providing security in these two types of spaces. For this aim, two cases of study were selected in the city of Qazvin, including Narges Lady Park and Mellat Public Park. The descriptive-survey research method was selected and the data collection tool was a researcher made questionnaire and observation. The statistical population consisted of the users of Narges Lady Park, who had the familiarity and experience of being in both urban spaces; besides, the sample size is 354 people based on Cochran's model, selected by simple random sampling. Data analysis was done using independent two-sample t-test in SPSS software. Furthermore, due to the comparative nature of the research, the gap analysis technique was chosen to prepare the questionnaire and analyze the data. The results of the research revealed that the existence of a gap between the physical and social factors of security in women's urban spaces and public urban spaces. This gap is mainly inferred in the visibility component as well as indexes such as access, lighting, legibility of entrances, and the possibility of holding events.

Keywords: Social Security, Physical Security, Urban Space, Lady Park.

► **Citation (Vancouver):** Varmaghani H. Prioritization of Physical and Social Security Elements of Women's Urban Spaces. *Police Cultural Studies*, 1401; 9(2): 9-21.

► **Citation (APA):** Varmaghani, H. (1401). Prioritization of Physical and Social Security Elements of Women's Urban Spaces. *Police Cultural Studies*, 9(2), 9-21.

اولویت‌سنجی عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت فضاهای شهری بانوان

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی عمل‌کرد فضاهای شهری ویژه بانوان در تأمین امنیت کالبدی و اجتماعی در مقایسه با دیگر فضاهای عمومی شهری و یافتن تفاوت‌ها در اولویت‌بندی شاخص‌های شایان توجه در تأمین امنیت این دو گونه فضا است. به این منظور، دو نمونه مطالعاتی در شهر قزوین، شامل پارک بانوان نرگس و پارک عمومی ملت انتخاب شدند. روش پژوهش، توصیفی-پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته و مشاهده است. جامعه آماری این پژوهش، استفاده‌کنندگان پارک بانوان نرگس را شامل می‌شود که شناخت و تجربه حضور در هر دو فضای شهری موضوع پژوهش را داشته‌اند. حجم نمونه، براساس الگوی کوکران ۳۵۴ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها به کمک آزمون تی دو نمونه‌ای مستقل در نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. علاوه بر این، با توجه به ماهیت مقایسه‌ای پژوهش، ترنند تحلیل شکاف جهت تنظیم پرسشنامه و تحلیل داده‌ها برگزیده شد. نتایج پژوهش، وجود شکاف میان عوامل کالبدی اجتماعی امنیت در فضاهای شهری ویژه بانوان و فضاهای عمومی شهری را آشکار می‌کند. این شکاف به طور عمده در مؤلفه رؤیت‌پذیری و همچنین شاخص‌هایی همچون دسترسی، نورپردازی، خوانایی ورودی‌ها و امکان برگزاری رویدادها استنتاج شده است.

کلیدواژه‌ها: امنیت اجتماعی، امنیت کالبدی، فضای شهری، بانوان.

حسنا ورمقانی

*استادیار گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
h.varmaghani@qiau.ac.ir
 (نویسنده مسئول)

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۹-۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۴/۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۹/۰۵/۱۴۰۱

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/JPCS.2022.1269544.1113

◀ **استناد (ونکوور):** ورمقانی ح. اولویت‌سنجی عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت فضاهای شهری بانوان. مطالعات فرهنگی پلیس، ۱۴۰۱، ۹(۲): ۲۱-۹.

◀ **استناد (APA):** ورمقانی ح. (۱۴۰۱). اولویت‌سنجی عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت فضاهای شهری بانوان. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۹(۲)، ۲۱-۹.

و رویکردهای گوناگون، با آرامش و آسایش افراد جامعه و نداشتن بیم و هراس از تهدیدهای موجود و احتمالی در ارتباط است (حامی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۰۰). امنیت به معنای رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش مشتمل بر ارزش‌های عینی و ذهنی (مانند هویت) است. وجوه خارجی محیط و رفتار، در بعد عینی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و بعد ذهنی، بر احساس امنیت و عدم احساس تهدید و ترس از محیط‌های دور و نزدیک تأکید دارد (قلی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۱).

احساس امنیت اجتماعی^۲، به فقدان هراس از تهدید ارزش‌های انسانی و حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود. بنابراین، شناخت رابطه میان احساس امنیت و فضای اجتماعی^۳ در جامعه شهری همواره مورد تأکید است (وانگ و همکاران،^۴ ۲۰۱۹: ۳). کمبود امنیت، موجب کاهش کاربرد عرصه‌های همگانی و عدم کارایی محیط‌های شهری می‌گردد (برای مطالعه بیشتر در مورد دیگر ابعاد امنیت اجتماعی رک. مشکین‌فام و ایزدی، ۱۴۰۱؛ عبدی، ۱۴۰۰).

بخش قابل توجهی از جرائم به استعداد یا جرم‌پذیری فضاهای شهری مرتبط است. بنابراین، نحوه طراحی کالبدی می‌تواند فضا را بی‌دفاع و مستعد ارتکاب جرم سازد. با شاخص‌سازی حدود مالکیت، کاهش یا افزایش دسترسی و انجام اقداماتی در خصوص نظارت و مراقبت به‌واسطه شهروندان و پلیس، از طریق دخالت در نحوه طراحی محیط کالبدی می‌توان بر کاهش میزان جرائم، بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایت‌مندی شهروندی اثرگذار بود (سان و وبستر،^۵ ۲۰۱۹).

در همین حوزه مطالعاتی، شاهد پژوهش‌های بسیاری هستیم که به برخی از آن‌ها در این‌جا اشاره می‌کنیم. جیکوبز^۶ (۱۳۹۳: ۴۷)، در تبیین امنیت فضای شهری به تعامل محیط کالبدی و فرآیندهای اجتماعی سازنده محیط

زنان به‌عنوان نیمی از بهره‌وران فضاهای عمومی، حق دارند همانند مردان از فضاهای عمومی شهری استفاده کنند، اما نادیده‌انگاشتن نوع نیازها و نحوه ادراک محیط به‌وسیله آن‌ها و همچنین تفاوت‌ها در الگوهای رفتاری زنان و مردان، حضور زنان را در فضاهای عمومی محدود ساخته است؛ زیرا، فضاهای عمومی به‌دلیل مرزهای نامعین و مالکیت نامحدود، بیشترین خطر آسیب‌پذیری در برابر ناامنی را دارند. ایجاد فضاهای شهری ویژه بانوان با هدف رفع نیازها و کاهش محدودیت‌ها از رویکردهای شاخص تأمین امنیت زنان در عرصه عمومی است. پارک‌های بانوان با ایجاد فضای فراغتی ایمن برای ورزش، تفریح، آموزش و تعاملات اجتماعی زنان در شهر، از موضوعات عمده در توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی زنان محسوب می‌شود که به‌ویژه پس از گزارش دانشگاه علوم پزشکی به دفتر امور زنان در سال ۱۳۸۲ مبنی بر افزایش پوکی استخوان در زنان به‌علت شیوه زندگی و کمبود فعالیت‌های ورزشی به‌طورجدی مطرح شد و در این راستا شهرداری تهران اولین بوستان زنان را با عنوان «بهشت مادران» در سال ۱۳۸۷ احداث و به بهره‌برداری رساند. بااین‌حال، بسیاری از فعالان حقوق زن تمایز این پارک‌ها را نوعی تبعیض و نمونه‌ای از رفتارهای سلیقه‌ای و اقدامی از ناحیه کارفرمای شهرداری‌ها دانسته که با هدف حل مشکلات موجود در پارک‌ها انجام گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۸: ۴۷).

امروز، زنان بیشترین وقت خود را خارج از خانه به کار و فعالیت می‌پردازند، در نتیجه مواجهه آن‌ها با آسیب‌های اجتماعی رو به افزایش است. بنابراین، امنیت اجتماعی زنان بیش‌ازپیش اهمیت یافته و در این میان، پارک‌های بانوان جهت جلوگیری از محرومیت اجتماعی و ایجاد فضایی آرام، جدی‌تر مورد بحث قرار گرفته‌اند.

امنیت^۱، ازجمله مفاهیم پیچیده و مبهم در علوم انسانی و دارای وجوه معماگونه‌ای است. این مقوله، علی‌رغم وجوه

4- Wang et al
5- Sun & Webster
6- Jane Jacobs

1- Security
2- Societal Security
3- Societal Space

و همچنین فعال‌سازی فضا به‌عنوان عامل خلق محیط امن و موفق تأکید نموده است. وی عواملی چون تحرک‌پذیری، کارکرد فعال خیابان و مراقبت طبیعی از فعالیت‌های خیابانی را در شکل‌دهی به محیط خوب شهری مؤثر می‌داند. نیومن^۱ (۱۹۹۶) و (شوتنزر و همکاران،^۲ ۲۰۱۰)، فضاهای سبز شهری را که امکان دیدن و دیده‌شدن در آن‌ها وجود دارد، فضاهای ایمن‌تری معرفی می‌کند. به‌این‌ترتیب پرچین‌ها و دیوارهای اطراف پارک به کاهش حس امنیت و نشانه‌های نظارت مردم در پارک به افزایش آن کمک می‌کند. کارمونا^۳ (۲۰۱۱) اظهار می‌دارد که پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیط^۴ بر افزایش احساس امنیت از طریق کاهش امکانات وقوع جرم در شکل‌دهی به محیط فیزیکی تأکید دارد. در همین راستا، حامی و همکاران (۱۳۹۷)، ایجاد امکان مراقبت و نظارت، تشویق شهروندان به استفاده از فضاهای شهری، کنترل دسترسی و ازبین‌بردن عوامل تحریک‌آمیز در محیط، اصول مورد توجه در این دیدگاه است. برای نمونه، روشنایی، امکان مراقبت و رؤیت‌پذیری محیط به‌ویژه پیاده-روها را افزایش داده و باعث افزایش احساس امنیت خواهد شد.

با توجه به اهمیت موضوع امنیت شهری و نقش مهم طراحی محیطی در این زمینه، پژوهش حاضر موضوع مذکور را موردتوجه قرار داده و سعی در تحلیل عوامل کالبدی و اجتماعی مرتبط با نحوه برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای شهری ویژه بانوان در ارتقای امنیت ادراک‌شده از سوی آنان دارد. درواقع، پرسش پژوهش آن است که «عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت در فضاهای ویژه بانوان نسبت به فضاهای عمومی شهری چگونه اولویت‌بندی می‌شوند؟»

فرضیه پژوهش

• عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت در فضاهای ویژه بانوان و فضاهای عمومی شهری از اولویت‌بندی متفاوتی برخوردارند.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، توصیفی-پیمایشی، از دسته پژوهش‌های کاربردی و ارزیابی است. داده‌های نظری از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و داده‌های کمی از طریق روش میدانی و ابزار پرسشنامه گردآوری شده است. در این راستا، با هدف اولویت‌سنجی عناصر کالبدی و اجتماعی مؤثر بر امنیت در فضاهای شهری ویژه بانوان، به مقایسه این گونه فضاها با عرصه‌های عمومی شهری از طریق نظرسنجی پرداخته شد. جامعه آماری در این پژوهش، استفاده‌کنندگان پارک بانوان در شهر قزوین هستند و حجم نمونه براساس الگوی کوکران ۳۵۴ نفر انتخاب شد.

روش نمونه‌گیری، تصادفی ساده، از میان بانوان حاضر در پارک بانوان (نرگس) شهر قزوین در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۱ بود. توزیع پرسشنامه در اوقات صبح تا عصر در میان گروه‌های سنی بالای ۱۸ سال انجام گرفت. به‌منظور مقایسه میان پارک‌های بانوان و پارک‌های همگانی از لحاظ شاخص‌های کالبدی و اجتماعی امنیت، پرسش‌های پرسشنامه به‌گونه‌ای تنظیم شد که هر گویه در طیف ۵گزینه‌ای لیکرت برای هر دو نوع فضا مورد ارزیابی قرار گیرد. به این منظور، پارک بانوان نرگس و پارک ملت به‌عنوان نمونه‌ای از هرگونه انتخاب شدند تا مشارکت‌کنندگان، گویه‌ها را به‌نحو ملموس‌تری با توجه به این دو نمونه پاسخ دهند. روایی پرسش‌های پرسشنامه از نظر وضوح و تناسب آن‌ها با هدف، با نظرسنجی از خبرگان پیش از توزیع عمومی ارزیابی شد و پس از بررسی و اصلاح در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. پرسشنامه این پژوهش، محقق‌ساخته بوده و پایایی آن تاکنون مورد ارزیابی

4- Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)

1- Oscar Newman
2- Schweitzer et al
3- Carmona

(حس تعلق، نظارت اجتماعی و تنوع فعالیتی) مستخرج از ادبیات پژوهش استفاده شد. پرسشنامه پژوهش باتوجه به ارزیابی مقایسه‌ای، برمبنای ترفند تحلیل شکاف تنظیم شد و تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از آن در نرم‌افزار SPSS با بهره‌گیری از آزمون تی دونمونه‌ای مستقل انجام گرفت. در همین‌جا لازم است برخی مفاهیم مورد استفاده در پژوهش تشریح شوند. در تصویر زیر، ویژگی‌های فضاهای شهری جذاب و ایمن براساس پیشینه پژوهش در قالب شکل زیر آمده است:

قرار نگرفته است. به همین منظور، در یک مطالعه مقدماتی، این پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از کارشناسان حوزه معماری و شهرسازی در شهر قزوین قرار داده شد تا میزان پایایی پرسشنامه به‌دست آید. سنجش پایایی پرسش‌ها با آزمون آلفای کرونباخ انجام گرفت که سطح قابل قبولی از پایایی (۰/۸۱) را نشان داد. جهت اولویت‌سنجی عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت در فضاهای شهری ویژه بانوان از سه شاخص کالبدی (نفوذپذیری بصری/ فیزیکی، رؤیت‌پذیری روزانه/ شبانه و امکانات محیط) و سه شاخص اجتماعی

شکل ۱- ویژگی‌های فضاهای شهری جذاب و ایمن

از بی‌تفاوتی نسبت به مکان خارج می‌رهاند و آنان را تشویق به نظارت بر آن خواهد کرد.

نظارت اجتماعی: آرامش فضای شهری بیش از هر چیز به‌وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی میان مردم حفظ می‌شود (استیل^۱، ۱۹۸۱). نیومن در توسعه عقاید جیکوبز بر نظارت فعال و تعریف عرصه‌ها تأکید کرده و ارتباطات اجتماعی گسترده افراد اجتماع با یکدیگر را در تأمین تعلق خاطر و به‌دنبال آن کاهش ترس از جرائم و پس از آن، تمایل به حضور در فضای عمومی شهری مؤثر می‌داند که این عامل، نظارت اجتماعی را افزایش خواهد داد (نیومن، ۱۹۷۳: ۶۳-۱۵۰). علاوه بر آن در بحث از ارتباط حس تعلق و نظارت اجتماعی عقیده بر آن است که دل‌بستگی عاطفی، عنصر اساسی همبستگی اجتماعی و عامل اصلی کنترل مکانی به‌شمار می‌رود، چراکه تعلق خاطر، حس تحت کنترل بودن از سوی اجتماع و پشتیبان داشتن را پدید آورده و در نتیجه احساس امنیت حتی فراتر از واقعیت را فراهم می‌کند (اسکنل و گیفورد، ۲۰۱۷: ۹).

به‌طور کلی نظریات حوزه امنیت فضایی، دو دسته عوامل کالبدی و اجتماعی را مدنظر داشته‌اند. عوامل متعدد مورد تأکید در این نظریات، در سه دسته مؤلفه اجتماعی (حس تعلق، نظارت اجتماعی و تنوع فعالیتی) و سه دسته مؤلفه کالبدی (نفوذپذیری بصری/ فیزیکی، رؤیت‌پذیری روزانه / شبانه و امکانات محیط) در این پژوهش مورد بحث قرار می‌گیرند. در ادامه به تفصیل این موارد شرح داده خواهند شد.

حس تعلق: داشتن تصویر ذهنی کامل از فضا به‌منزله ادراک آن و احساس امنیت، آسودگی خاطر، تطبیق‌پذیری و سازگاری با فضاست (محمدی‌بیرنگ و آذر، ۱۳۹۸: ۳۰). همچنین، به ایجاد حس مکان و معانی خاص کمک می‌کند. آشنابودن فضا و نداشتن حس غربت در تقویت امنیت ذهنی و کاهش ترس نقش مهمی دارد. اسکنل و گیفورد از نوعی تداوم تاریخی در شکل‌دهی به تصویر ذهنی از شخصیت مکان به‌ویژه در شهرهای قدیمی نام می‌برند (اسکنل و گیفورد، ۲۰۱۷: ۷). احساس تعلق عاملی است که افراد را

1- Steel
2- Scannell & Gifford

تنوع فعالیتی: امنیت هر فضا به فعالیت‌های پیرامون آن وابسته است؛ بنابراین، تشویق به انجام فعالیت در فضای عمومی، مانع وقوع جرم است (ساکورای و همکاران،^۱ ۲۰۱۵: ۴۲۷). به‌عنوان مثال، محیط جاذب پیاده‌روی، شمار ناظران فضا را افزایش داده و نیروی قوی امنیت مردمی و فضای دفاع‌پذیر شهری ایجاد خواهد کرد. تیبالدز، بهترین محیط‌های شهری را مکان‌هایی با ادغام کاربری‌ها و تنوع فعالیت‌ها و تخصص‌ها می‌داند. ادغام کاربری‌ها، متضمن محیط‌های ایمن و پویا در شهر و جذابیت و امنیت عمومی است که می‌تواند مردم را زمان‌های متفاوت و برای اهداف گوناگون فراخواند (تیبالدز، ۱۳۹۶: ۴۲).

نفوذپذیری بصری/فیزیکی: شیوه طراحی مکان‌ها در خلوت یا تراکم و حضور بالقوه افراد نامطلوب یا ایمن مؤثر است (ساکورای و همکاران، ۲۰۱۵: ۴۲۸). ایجاد محیطی امن برای قدم‌زدن در فضاهای شهری، نظیر پارک‌ها مستلزم بهره‌گیری از نیروهای بالقوه در فرایندهای طراحی است. هیلبر و هانسن بر امنیت از طریق تحرک و جنبش در فضاهای شهری تأکید دارند. به این معنا که مکان‌های مستعد وقوع جرم از ظرفیت جنبش و حرکت اندکی برخوردارند. از سوی دیگر نفوذپذیری بالا و بی‌حدومرز فضا بر عدم کنترل و تسلط کاربران و احساس ناآرامی و ترس در فضا منجر می‌شود که نوعی بریدگی و جدایی‌گزینی فضا، کاهش تعلق مکانی به‌دوراز تجسم و ذهنیت انسان و کاهش امنیت را پدید می‌آورد (کریمی و دانشمهر، ۱۳۹۸: ۹۹).

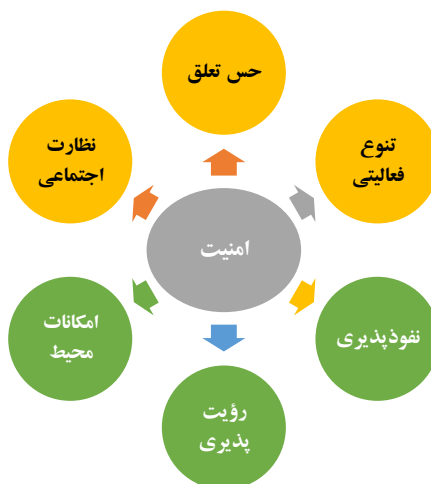
رؤیت‌پذیری روزانه/شبانه: وضوح مرزها به کنترل حضور افراد و نیز فعالیت‌های مخاطره‌آمیز کمک می‌کند. عناصر طبیعی چون بوته‌ها و پرچین‌ها و عناصر مصنوعی، از قبیل نرده‌ها، دیوارها و آلاچیق‌ها و همچنین بناها منجر به کاهش رؤیت‌پذیری و وضوح فضایی و در نتیجه کاهش درک ایمنی واقعی خواهد شد. ازسویی، آلودگی نوری یا کاهش روشنایی شبانه از اثرات محسوس ناامنی فضاهای عمومی بوده و افزایش این شاخص باعث ترویج

فعالیت‌های تفریحی و رفاهی در فضاها می‌شود. بهبود روشنایی علاوه بر تشویق به استفاده از فضا، تقویت نظارت اجتماعی غیر رسمی را نیز موجب می‌شود که دلیل بر رابطه مستقیم مؤلفه‌های کالبدی و اجتماعی امنیت در فضا است (سماردینو و راجماواتی،^۲ ۲۰۱۸). عدم کاربرد تمهیدات رؤیت‌پذیری شبانه مهم‌ترین علت جرم‌خیزی و ناامنی مکان‌هاست که اثرات ذهنی آن را بر کارکرد روزانه مکان‌ها نیز خواهد داشت (کمالی‌پور و داوی،^۳ ۲۰۱۹: ۶۹).

امکانات محیط: مبلمان مناسب شهری از دیگر عوامل افزایش حضور پیاده در شهر و در نتیجه افزونی تعاملات در محیط، ایجاد آرامش و سلامت روانی و افزایش سطح امنیت است. مکان‌یابی صحیح مبلمان خیابانی، از قبیل تیرهای چراغ‌برق، نیمکت‌ها، باغچه‌ها، کف‌پوش‌ها، آبخوری‌ها، سطل‌های زباله و وسایل تفریحی پارک‌ها از کارکرد دوگانه خدمت‌رسانی شهری و فراهم‌سازی امنیت برخوردارند. از دیگر امکانات مؤثر بر امنیت در محیط، فضای سبز شهری است که به دلیل زنده‌بودن، تنوع شکل و رنگ، امکان تغییر و تحول مستمر در طی زمان، زیبایی و پویایی، دارای نقش ویژه‌ای است. عوامل شش‌گانه کالبدی و اجتماعی مؤثر بر امنیت شهری و سنجه‌های معرف هر یک از آن‌ها در شکل ۲ معرفی شده است.

1- Sakurai et al
2- Soemardiono & Rachmawati
3- Kamalipour & Dovey

شکل ۲- متغیرهای مؤثر بر امنیت کالبدی و اجتماعی در فضاهای شهری

یافته‌ها

جدول ۱، داده‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری را ارائه می‌دهد:

جدول ۱- توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی نمونه آماری

جنسیت و تأهل		وضعیت شغلی		تحصیلات		سن	
دسته	تعداد	%	دسته	تعداد	%	دسته	تعداد
زن	۳۵۴	۱۰۰	کارمند دولتی/خصوصی	۳۷	۱۰	بی‌سواد	۰
مرد	۰	۰	خانه‌دار	۹۴	۲۷	فوق دیپلم و پایین‌تر	۱۲۹
متاهل	۱۸۴	۵۲	دانشجو/فارغ‌التحصیل	۱۱۷	۳۳	لیسانس	۱۳۷
مجرد	۱۷۰	۴۸	آزاد	۱۰۶	۳۰	فوق لیسانس و بالاتر	۸۸
جمع	۳۵۴		جمع	۳۵۴		جمع	۳۵۴

(۱۰ گویه) و مؤلفه اجتماعی امنیت (۱۱ گویه) در دو دسته نمونه‌های مطالعاتی (پارک بانوان- پارک عمومی)، با پرسش از ۳۵۴ نفر از بانوان انجام گرفت که شناخت کامل و سابقه حضور در پارک بانوان نرگس و پارک ملت شهر قزوین را داشتند. جدول ۲، نتایج تحلیل شکاف به وسیله آزمون T دونمونه‌ای مستقل را برای شاخص‌های مؤلفه کالبدی امنیت نشان می‌دهد:

از آنجاکه هدف پژوهش، بررسی عمل کرد پارک‌های بانوان در تأمین امنیت کالبدی و اجتماعی در مقایسه با پارک‌های عمومی شهری و یافتن تفاوت‌ها در اولویت‌بندی شاخص‌های شایان توجه در تأمین امنیت این دو گونه فضاست؛ بنابراین، جهت ارزیابی تطبیقی، ابزار پرسشنامه و ترفند تحلیل شکاف به کار گرفته شد. به این ترتیب که با انتخاب ۲۱ گویه، بررسی مقایسه‌ای مؤلفه کالبدی امنیت

جدول ۲- نتایج تحلیل شکاف به وسیله آزمون T دونمونه‌ای مستقل برای شاخص‌های مؤلفه کالبدی امنیت

ابعاد	گویه‌ها	میانگین پارک عمومی	میانگین پارک بانوان	تفاضل	ضریب همبستگی (Correlation)	میانگین (Mean)	T	Sig (2-tailed)
گویه ۱	دسترسی سواره	۴/۰۹	۳/۲۵	۰/۸۴	۰/۵۴۹	۰/۸۶۹	۶/۰۳۷	۰/۰۰۰
	دسترسی پیاده	۲/۹۳	۳/۹۷	۱/۰۴	۰/۳۰۳	۰/۴۳۵	-۲/۸۳۳	۰/۰۰۷
	کنترل دسترسی	۲/۵۴	۳/۸۸	۱/۳۴	۰/۲۹۹	۱/۳۱۹	-۸/۲۱۵	۰/۰۰۰
گویه ۲	امکانات ورزش و تفریح	۳/۳۱	۳/۰۴	۰/۲۷	۰/۳۵	۰/۳۸۲	۱/۶۸۱	۰/۰۸۵
	تجهیزات و مبلمان	۳/۹	۴/۱۳	۰/۲۳	۰/۴۶۵	۰/۲۱۵	-۱/۵۶۵	۰/۱۲۸
گویه ۳	عوامل طبیعی	۴/۱۱	۲/۷۴	۱/۳۷	۰/۳۸۲	۱/۳۸۱	۸/۹۲	۰/۰۰۰
	مصالح کف‌سازی و جداره‌ها	۲/۹۳	۲/۵۵	۰/۳۸	۰/۵۳	۰/۳۸۲	۲/۵۴۱	۰/۰۱۱
گویه ۴	نورپردازی	۴/۲	۲/۹۳	۱/۲۷	۰/۳۰۲	۱/۲۳	-۷/۵۴۱	۰/۰۰۰
	خوانایی ورودی‌ها	۴/۲۳	۳/۰۴	۱/۱۹	۰/۳۲۲	۱/۱۶۸	۶/۶۶۷	۰/۰۰۰
گویه ۵	امکان مشاهده و دیده‌شدن	۳/۱۷	۲/۶۶	۰/۵۱	۰/۵۱۵	۰/۵۱۶	۳/۴۱۷	۰/۰۰۱

در هر دو پارک برخوردار بوده و در این میان، مصالح کف‌سازی و جداره‌ها (۲/۵۵ و ۲/۹۳) کم‌اهمیت‌ترین عوامل در پارک بانوان و ملت شناخته شده است.

در همین راستا، بررسی مقادیر همبستگی نشان می‌دهد که دو شاخص کنترل دسترسی و نورپردازی (۰/۲۹۹ و ۰/۳۰۲) بیشترین شکاف را در اولویت‌بندی عوامل کالبدی امنیت میان دو فضای مورد مطالعه ایجاد کرده است که علت آن اهمیت بالای کنترل دسترسی در احساس امنیت پارک بانوان و اهمیت اندک آن در پارک ملت و همچنین اولویت نورپردازی در ایجاد حس امنیت پارک ملت در مقابل اهمیت پایین این شاخص در پارک بانوان است.

از سوی دیگر، کم‌ترین شکاف و بیشترین همبستگی در مقدار دو شاخص دسترسی سواره و مصالح کف‌سازی و جداره‌ها (۰/۵۳ و ۰/۵۴۹) مشاهده می‌شود. به بیان دیگر، دسترسی سواره در هر دو پارک بالاترین اهمیت را در میزان مراجعهٔ پاسخ‌گویان به پارک و به دنبال آن، جمعیت‌پذیری و افزایش حس امنیت داشته است، اما مصالح کف‌سازی و جداره‌ها در هر دو پارک کم‌اهمیت‌ترین عامل در این زمینه محسوب می‌شوند. بنابراین، یافته‌ها در نگاه کلی، تمایز اولویت‌بندی عناصر کالبدی امنیت در پارک عمومی و پارک بانوان را نتیجه می‌دهد. جدول ۳، نتایج تحلیل شکاف به کمک آزمون T دو نمونه‌ای مستقل را برای شاخص‌های مؤلفه اجتماعی امنیت نشان می‌دهد:

مقایسهٔ ارقام خروجی در بعد کالبدی نشان می‌دهد که مؤلفهٔ نفوذپذیری نسبت به دو مؤلفه دیگر از اهمیت بیشتری برخوردار است. با این حال، تفاوت در شاخص‌های این مؤلفه در بین نمونه‌ها مشاهده می‌شود. برای مثال، عامل دسترسی به عنوان عامل مهم از دیدگاه پاسخ‌گویان تلقی شده، با این تفاوت که دسترسی سواره در پارک عمومی (۴/۰۹) و دسترسی پیاده در پارک بانوان (۳/۹۷) بیشینهٔ مقادیر را دارا هستند. همچنین، کنترل دسترسی (۳/۸۸) از عوامل مهم حس امنیت در پارک نرگس شناخته شده است. ارقام مؤلفهٔ رؤیت‌پذیری تفاوت محسوس میان اهمیت شاخص‌ها در احساس امنیت دو فضای شهری را نشان می‌دهد. به این ترتیب که از میان ۳ شاخص موجود، نورپردازی و خوانایی ورودی‌ها در پارک عمومی از مقدار بیشینه برخوردار بوده و از سویی شاخص امکان مشاهده و دیده‌شدن در پارک بانوان مقدار کمینه را داراست.

بنابراین، مؤلفه رؤیت‌پذیری در حس امنیت حضور بانوان در پارک نرگس تأثیر قابل‌توجهی نداشته است؛ در صورتی که در پارک عمومی ملت، مقدار بیشینه را به خود اختصاص می‌دهد. به عبارتی، در فضای جنسیتی با کنترل دسترسی، محصوریت بیش از گشودگی و وضوح دیداری در احساس آرامش روانی بانوان اثرگذار بوده است. به علاوه، نورپردازی در میان شاخص‌های رؤیت‌پذیری با توجه به بازهٔ زمانی استفاده از پارک از اولیتی در پاسخ‌ها برخوردار نیست. مقادیر مؤلفه سوم (امکانات محیط) در بعد کالبدی، تنها از لحاظ شاخص تجهیزات و مبلمان در پارک بانوان (۴/۱۳) شایان توجه است. بررسی میدانی مشخص می‌کند که علت بیشینه‌بودن مقدار این شاخص در بین مؤلفه‌های کالبدی، نحوهٔ طراحی و غالب بودن مسیرهای حرکتی نسبت به عرصه‌های مکث و نشستن در بستر طبیعت است.

به تعبیری، نحوهٔ طراحی، میزان نیاز به مبلمان و تجهیزات پارک را در تمایل بانوان به حضور و ماندن در فضا افزایش داده است. سایر شاخص‌های این مؤلفه، از قبیل امکانات ورزش و تفریح و عوامل طبیعی از مقدار متوسط

جدول ۳: نتایج تحلیل شکاف به وسیله آزمون T دوندانای مستقل برای شاخص های مؤلفه اجتماعی امنیت

ابعداد	گوبهها	میانگین پارک عمومی	میانگین پارک بانوان	تفاضل	ضرب همبستگی (Correlation)	میانگین (Mean)	T	Sig (2-tailed)
Pair 11	اجتماع پذیری	۳/۷۵	۳	۰/۷۵	۰/۲۱۳	۰/۸۶۴	۴/۰۵۱	۰/۰۰۰
Pair 12	گفت و شنود	۳/۶۶	۴/۰۹	۰/۴۳	۰/۴۴۱	۰/۴۳۱	۳/۱۵۵	۰/۰۰۲
Pair 13	میزان مراجعه به فضا	۳/۳۸	۳/۸۶	۰/۴۸	۰/۴۵	۰/۵۳	۳/۳۴۳	۰/۰۰۱
Pair 14	دور هم نشینی	۳/۲	۴/۰۸	۰/۸۸	۰/۵۵	۰/۸۶۳	۶/۰۳۹	۰/۰۰۰
Pair 15	احساس رضایت از حضور	۱/۹۴	۳/۹۴	۲	۰/۲۷۳	۲/۰۱۵	-۱۵/۱۱۱	۰/۰۰۰
Pair 16	نداشتن حس غربت	۲/۷	۴/۱۵	۱/۴۵	۰/۳۸۱	۱/۳۸۶	۸/۹۷	۰/۰۰۰
Pair 17	خاطره ذهنی	۲/۸۲	۳/۳۵	۰/۵۳	۰/۳۳۵	۰/۵۱۶	-۲/۹۴۶	۰/۰۰۴
Pair 18	زیبایی فضا	۲/۳۱	۳/۸۲	۱/۵۱	۰/۴۶۲	۱/۵۱۱	۱۰/۰۲۵	۰/۰۰۰
Pair 19	برگزاری مراسم و جشن ها	۳/۵۳	۴/۱۷	۰/۶۹	۰/۲۲۹	۰/۵۳۵	-۳/۲۵۸	۰/۰۰۲
Pair 20	تنوع و سازگاری کاربری ها	۳/۸۳	۲/۲۴	۱/۵۹	۰/۵۰۹	۱/۵۱۹	۱۱/۸۲	۰/۰۰۰
Pair 21	تناسب الگوی ساعات کار	۳/۳۱	۲/۸۴	۰/۴۷	۰/۲۳۳	۰/۴۶	۲/۱۹۸	۰/۰۳۱

در مقایسه با پارک ملت، مراجعه بیشتر و احساس امنیت بالاتری را تجربه کرده اند. در حالی که، شاخص احساس رضایت از حضور در پارک ملت، کمیته مقدار را در بین شاخص های امنیت اجتماعی این پارک داراست. تمایز شاخص های امنیت اجتماعی در نمونه های مطالعه، در بررسی مؤلفه تنوع فعالیتی نیز قابل استنتاج است؛ به طوری که، برگزاری مراسم و جشن ها در پارک بانوان با بیشترین مقدار شاخص (۴/۱۷)، اثرگذاری مطلوبی در ایجاد خاطره

مقادیر جدول ۳، مؤلفه نظارت اجتماعی را پراهمیت ترین عامل در ادراک امنیت نشان می دهد و در این میان، فراهم بودن فضا برای گفت و شنود، دورهم نشینی و اجتماع پذیری، مقولات عمده در این خصوص ارزیابی شده اند که در هر دو نوع پارک از اهمیت برخوردارند. مقادیر مؤلفه حس تعلق، وضعیت مطلوب پارک بانوان را آشکار می کند. به عبارتی، پاسخ گویان با احساس رضایت از حضور در فضا، نداشتن حس غربت و خاطره ذهنی مثبت

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل یافته‌ها در بررسی نمونه‌های مطالعه، تفاوت اولویت‌بندی عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت در فضاهای ویژه بانوان و فضاهای عمومی شهری را استدلال می‌کند. به عبارتی، فرضیه پژوهش بر این پایه اثبات شد که مقادیر ضرایب همبستگی شاخص‌های ۲۱ گانه پژوهش در مقایسه نمونه‌های مطالعاتی، مقادیر اندکی را نشان دادند. همچنین، شکاف در مقایسه مقادیر شاخص‌های کالبدی و اجتماعی در نتایج تحلیل داده‌ها آشکار است که علی‌رغم وجود شباهت در نتایج، مقادیر برخی شاخص‌ها که از روش‌های طراحی و یا نیروهای فرهنگی برمی‌خیزد، شکاف موجود، نتایج اولویت‌بندی را دست‌خوش تغییر ساخته است. در پاسخ به پرسش پژوهش که عناصر کالبدی و اجتماعی امنیت در فضاهای ویژه بانوان نسبت به فضاهای عمومی شهری چگونه اولویت‌بندی می‌شود، این نتیجه به دست آمد که عواملی همچون کنترل دسترسی، تجهیزات، مبلمان و دسترسی مطلوب پیاده از بعد کالبدی و امکان برگزاری رویدادها، گفت‌و شنود و دور هم نشینی در فضاهای شهری ویژه بانوان اولویت بیشتری در تأمین آرامش روانی و احساس امنیت بانوان دارند، اما فضاهای عمومی شهری از جنبه نورپردازی، خوانایی ورودی‌ها و اجتماع‌پذیری مستلزم توجه بیشتری از لحاظ تأمین امنیت هستند. همچنین، مؤلفه‌های نظارت اجتماعی و نفوذپذیری در دو بعد اجتماعی و کالبدی از اولویت بالایی در احساس امنیت هر دو گونه فضایی برخوردارند؛ درحالی‌که، میزان اهمیت مؤلفه تنوع فعلیتی از لحاظ تدارک کاربری‌ها و امکانات، به نوع استفاده، ترجیحات مردمی و شیوه طراحی پارک‌ها وابسته است که با توجه به نتایج مقایسه داده‌های کمی و مشاهدات عینی، در بسترهای فضایی متفاوت نتایج مختلفی انتظار می‌رود. به علاوه، نتایج تحقیق حاکی از آن بود که مؤلفه رؤیت‌پذیری در فضاهای شهری با کنترل محدود دسترسی (پارک‌های عمومی)، اولویت بالاتری نسبت به فضاهای کنترل‌شده شهری (پارک بانوان) داراست.

ذهنی مثبت و به تبع، رضایتمندی از فضای پارک داشته است. در مقابل، تنوع و سازگاری کاربری‌ها (۲/۲۴) و تناسب الگوی ساعات کار (۲/۸۴) کم‌ترین مقادیر را در بین شاخص‌های امنیت اجتماعی پارک بانوان داشته است. به این معنا که این عوامل فعلیتی، اولیتی برای حضور در پارک از سوی پاسخ‌گویان نبوده است. مشاهده مقادیر این شاخص‌ها در پارک ملت، اهمیت اندک این عوامل را نسبت به سایر شاخص‌های اجتماعی در پارک ملت تأیید می‌کند که در این خصوص شباهت شاخص‌های فعلیتی دو نوع فضای مطالعه، بارز است.

بررسی ضرایب همبستگی در بحث از تنوع فعلیتی روشن می‌سازد که تنوع و سازگاری کاربری‌ها (با ضریب همبستگی ۰/۵۰۹)، در هر دو گونه فضایی، اثرگذاری اندکی بر امنیت از دیدگاه پاسخ‌گویان داشته است. مشاهده و بررسی میدانی، علت این نتیجه را در انگیزه حضور (فعالیت ورزشی در پارک بانوان و دور هم نشینی خانوادگی در پارک ملت)، شیوه طراحی فضا (مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری گسترده در پارک بانوان و عرصه‌های سبز سایه‌دار در پارک ملت) و تمایلات و نوع مناسبات اجتماعی میان شهروندان استدلال می‌کند. هرچند مشاهدات میدانی وجود تنوعی از کاربری‌ها در هر دو نمونه را تأیید کرده است؛ اما، نتایج ارزیابی، بر غلبه نقش دیگر شاخص‌های امنیت اجتماعی تأکید دارد. چنان‌چه بیشترین مقدار ضریب همبستگی (۰/۵۵) مربوط به شاخص دور هم نشینی دوستانه و خانوادگی است و این موضوع، نقش عوامل فرهنگی را در شکل‌دهی به فضاهای دفاع‌پذیر شهری آشکار می‌کند. همچنین، بیشترین شکاف در نتایج داده‌ها مربوط به اجتماع‌پذیری (با ضریب همبستگی ۰/۲۱۳) و برگزاری مراسم و جشن‌ها (با ضریب همبستگی ۰/۲۲۹) است که لزوم تمایز اولویت‌بندی و تنوع تدارک اجتماعی این دو گونه فضایی تحقیق را در راستای دستیابی به فضای امن شهری مشخص می‌کند.

تقدیر و تشکر

لازم می‌دانم، از تمام بانوانی که بنده را در انجام این پژوهش یاری کردند، به این وسیله سپاسگزاری کنم.

منابع

۱. تیبالدز، فرانسیس. ۱۳۹۶. شهرسازی شهروندگرا: ارتقاء عرصه‌های همگانی و محیط‌های شهری. ترجمه محمد احمدی‌نژاد. اصفهان: خاک.
<https://www.gisoom.com/book/11315591/>
۲. جیکوبز، جین، ۱۳۹۳، مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: دانشگاه تهران.
<https://www.gisoom.com/book/1439532/>
۳. حامی، احمد؛ فهام، الهام و مهدوی، محمد. ۱۳۹۷. بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی. زن در فرهنگ و هنر، ۱۰(۳): ۴۱۳-۳۹۹.
<https://dx.doi.org/10.22059/jwica.2018.260009.1090>
۴. قلی‌پور، سودابه؛ مهدی‌نژاد، جمال‌الدین و صالح صدق‌پور، بهرام. ۱۴۰۰. ساخت، هنجاریابی، اعتباریابی مقیاس امنیت محیطی پارک‌های شهری مبتنی بر ترجیح کاربران، نمونه مورد مطالعه: پارک ملت تهران. مطالعات شهری، ۱۰(۴۱): ۷۲-۵۹.
<https://dx.doi.org/10.34785/J011.2021.513>
۵. عبدی، ایران. (۱۴۰۰). معرفی و نقد کتاب «سیر تحول خشونت، ادب و غم در جامعه ایران؛ نقض امنیت اجتماع». مطالعات فرهنگی پلیس، ۸، ۴، ۵۳-۵۹.
<https://dx.doi.org/10.22034/jpcs.2022.1265609.1068>
۶. کاظمی، مهروش، ۱۳۸۸، رویکردی تحلیلی به مقوله جنسیت و تأثیر آن در کیفیت فضا (نمونه موردی: پارک فجر تبریز)، هویت شهر، ۳(۴): ۵۸-۴۷.
https://hoviatshahr.srbiau.ac.ir/article_1101.html
۷. کریمی، علیرضا و دانشمهر، حسین. ۱۳۹۸. ادراک امنیت در فضاهای شهری، مطالعه موردی: پهنه‌های پارک سرخه‌حصار شهر تهران. مطالعات شهری، ۳۱: ۹۷-۱۰۸.
<https://dx.doi.org/10.34785/J011.2019.730>
۸. مشکین فام، مهرداد و ایزدی، الهام. (۱۴۰۱). میزان تغییرات احساس غم در جامعه ایران از منظر استعاره مفهومی. مطالعات فرهنگی پلیس، ۹، ۱، ۵۱-۵۷.
<https://dx.doi.org/10.22034/jpcs.2022.1269093.1101>
۹. محمدی بیرنگ، مهدیه و آذر، علی. ۱۳۹۸. تحلیل احساس امنیت زنان در فضاهای عمومی با تأکید بر پارک‌های شهری، مطالعه موردی: تبریز. پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۰(۲): ۴۰-۲۷.
<https://dx.doi.org/10.30473/grup.2020.7076>
10. Kamalipour, Hesam & Dovey, Kim. 2019. Mapping the Visibility of Informal Settlements. Habitat International, 85: 63-75.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.01.002>
11. Carmona, M., Heath, T., Taner, O. and Tiesdell, S. 2011. Public Places, Urban Spaces. Routledge.
<https://www.routledge.com/Public-Places-Urban-Spaces/Carmona-Carmona-Heath-Oc-Tiesdell/p/book/9781856178273>
12. Newman, Oscar. 1996. Creating Defensible Space. DIANE Publishing.
https://books.google.com/books/about/Creating_Defensible_Space.html?id=80w0GEh4ffEC
13. Newman, O. 1973. Defensible Space People and Design in the Violent City. London: Architectural Press.
<https://www.amazon.com/Defensible-Space-People-Design-Violent/dp/0851391362>
14. Sakurai, R., Kobori, H., Nakamura, M. & Kikuchi, T. (2015). Factors influencing public participation in conservation activities in urban areas: A case study in Yokohama. Japan. Biological Conservation, 184: 424-430.
<https://www.semanticscholar.org/paper/Factors-influencing-public-participation-in-in-A-in-Sakurai-Kobori/dbab2d6e60830c55cb8fd1d8bfd536191d74dca>
15. Scannell, L. & Gifford, R. (2017). Place Attachment Enhances Psychological Need Satisfaction. Environment and Behavior, 1-13.

- <https://doi.org/10.1177%2F0013916516637648>
16. Schweitzer, J.H.; Kim, J. W. & Mackin, J. R. 2010. The Impact of the Built Environment on Crime and Fear of Crime in Urban Neighborhoods. *Journal of Urban Technology*, 6(3): 59-73.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.500.3312>
  17. Sun, Guibo & Webster, Chris. 2019. The security grills on apartments in gated communities: Trading-off 3D and 2D landscapes of fear in China. *Cities*, 90: 113-121.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275118303986>
  18. Soemardiono, B. & Rachmawati, M. 2018. The innovative landscape design on the old dense area based on community participation. *Earth and Environmental Science*, 126, 012192.
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/126/1/012192/meta>
  19. Steele, F. (1981). *The Sense of Place*. Boston: CBI Publishing Company.
<https://www.nlb.gov.sg/biblio/2069723>
  20. Wang, Han; Dai, Xiaoling, Wu, Jinglan; Wu, Xingyi & Nie, Xin. 2019. Influence of urban green open space on residents' physical activity in China. *Public Health*, 19, 1093.
<https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-019-7416-7>